

Инновациялық жобалардың
ғылыми-техникалық сараптамасы.

Сараптама жобаларды іске асыру тетігінің ажырамас бөлігі болып табылады, ол қаржыландыру үшін неғұрлым перспективалы жобаларды (бағдарламаларды, ұсыныстарды) іріктеуді жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Конкурстық өтінімдерге тәуелсіз сараптама жүргізу келісімшарттарды орындаудың ең жақсы шарттарын ұсынған орындаушыларды анықтау және алынған нәтижелердің сапасын тиімді тексеруді жүзеге асыру үшін қызмет етеді. Жобаларға ғылыми-техникалық және технологиялық сараптама жүргізуге тұрақты сұраныс қалыптасты, бұл елде сараптаманың көрсетілген түрлерінің нарығын қалыптастыру туралы айтуға мүмкіндік береді.

Сараптама (тексеру, бағалау) кез-келген іс-әрекеттің міндетті кезеңі болып табылады, өйткені ол қызмет нәтижесінің жоспарланған көрсеткіштерге сәйкестігін бағалауға арналған.

Кең мағынада сараптама - бұл:

* Тартылған мамандар (сарапшылар), сараптама комиссиясы жүргізген талдау, зерттеу актіні, қорытындыны, жекелеген жағдайларда - сапа сертификатын, сәйкестікті шығарумен аяқталады;

* Тауарлардың, жұмыстардың, қызметтердің сапасын тексеру.

Ақпараттық ғылыми-техникалық сараптама

Ақпараттық инновациялық жобаны талдау кезеңінде жобаның ғылыми және техникалық деңгейлерін, оны орындау мүмкіндіктері мен тиімділігін бағалау қажет. Инновациялық жобаларды бағалау рәсімдері өте алуан түрлі, олар үнемі жетілдіріліп, оңтайландырылады. Бұл ретте негізгі мега сараптама - жобаның инвестициялық тартымдылығы мен жүзеге асырылуын айқындау, сондай-ақ бағалаудың негізгі өлшемшарттары өзгеріссіз қалады. Сараптамалық бағалау жобаның ғылыми-техникалық мазмұнын, ұжымның басқарушылық әлеуетінің біліктілігін және жоба өніміне нарықтық сұранысты талдау негізінде ұсынылады. Жобаларды конкурстық іріктеу кезінде сараптама салыстырмалы талдау негізінде жүзеге асырылады.

Ғылыми-техникалық сараптаманың міндеті жобаның ғылыми және техникалық деңгейлерін, оны орындау мүмкіндіктері мен тиімділігін бағалау болып табылады.

Мұндай сараптаманы арнайы білімі немесе дайындығы бар кез-келген топ немесе жеке адам бере алады және көптеген көздерден алуға болады, атап айтқанда:

Атқарушы
ұйымның
басқа да
бөлімшеле
рінің;

Консультан
тар

Кәсіби
және
техникалық
қауымдаст
ықтар;

Өнеркәсіпті
к топтар
және т.б.

САРАПТАМА ЖҮРГІЗУДІҢ ЖАЛПЫ СХЕМАСЫ

Алдын ала формальды бағалау сараптамаға тапсырыс беруші белгілеген шарттарға көрінеу сәйкес келмейтін жағдайларды елеу есебінен сарапшыларға келетін жобалар ағынын азайту мақсатында жүргізіледі. Әдетте, оған өтінімнің ұсынылған құжаттарға, өтініш берушінің немесе жобаның параметрлеріне ресми талаптарға сәйкестігін тексеру кіреді: ұйымның белгілі бір түріне, қаржыландыру көлеміне және т.б. кейде осы кезеңде құқықтық параметрлерге терең талдау жасалады, бірақ, әдетте, ол шешім қабылдау кезеңіне жақын орындалады. Ресми талаптарға сәйкес келмейтін жобалық өтінімдер қабылданбайды

Сондай-ақ, ғылыми-техникалық және технологиялық сараптама жүргізу үшін ұсынылатын ақпараттың тереңдігі мен жеткіліктілігін формальды ғана емес, семантикалық бағалау, қажет болған жағдайда пысықтауға өтінімді қайтара отырып, алдын ала өте сирек жүргізіледі, бұл сараптаманың жоғары білікті үйлестірушілерінің болуын және олардың жобаның тақырыптық саласына терең енуін талап етеді

Қарауға жіберілген жобалық өтінімдер олардың бағаланатын саладағы құзыреттері мен қолжетімділігі ескеріле отырып таңдалатын, белгілі бір форматта жоба туралы өз қорытындыларын беретін сарапшылардың қарауына жіберіледі

Әдетте сараптамалық жұмыстың екі әдісі қолданылады

Сырттай, әр сарапшы өз бетінше жұмыс істейді

күндізгі бөлімде сарапшылар өтініштерді қарау және талқылау үшін жиналады

Бірінші жағдайда, сарапшылар саны 1-ден 7-ге дейін өзгеруі мүмкін, көбінесе олардың саны 2-ден 5-ке дейін болады. Алынған сараптамалық қорытындылар тікелей түрде, өзгеріссіз, келесі кезеңге берілуі немесе шоғырландырылған пікірді әзірлеу үшін негіз бола алады.

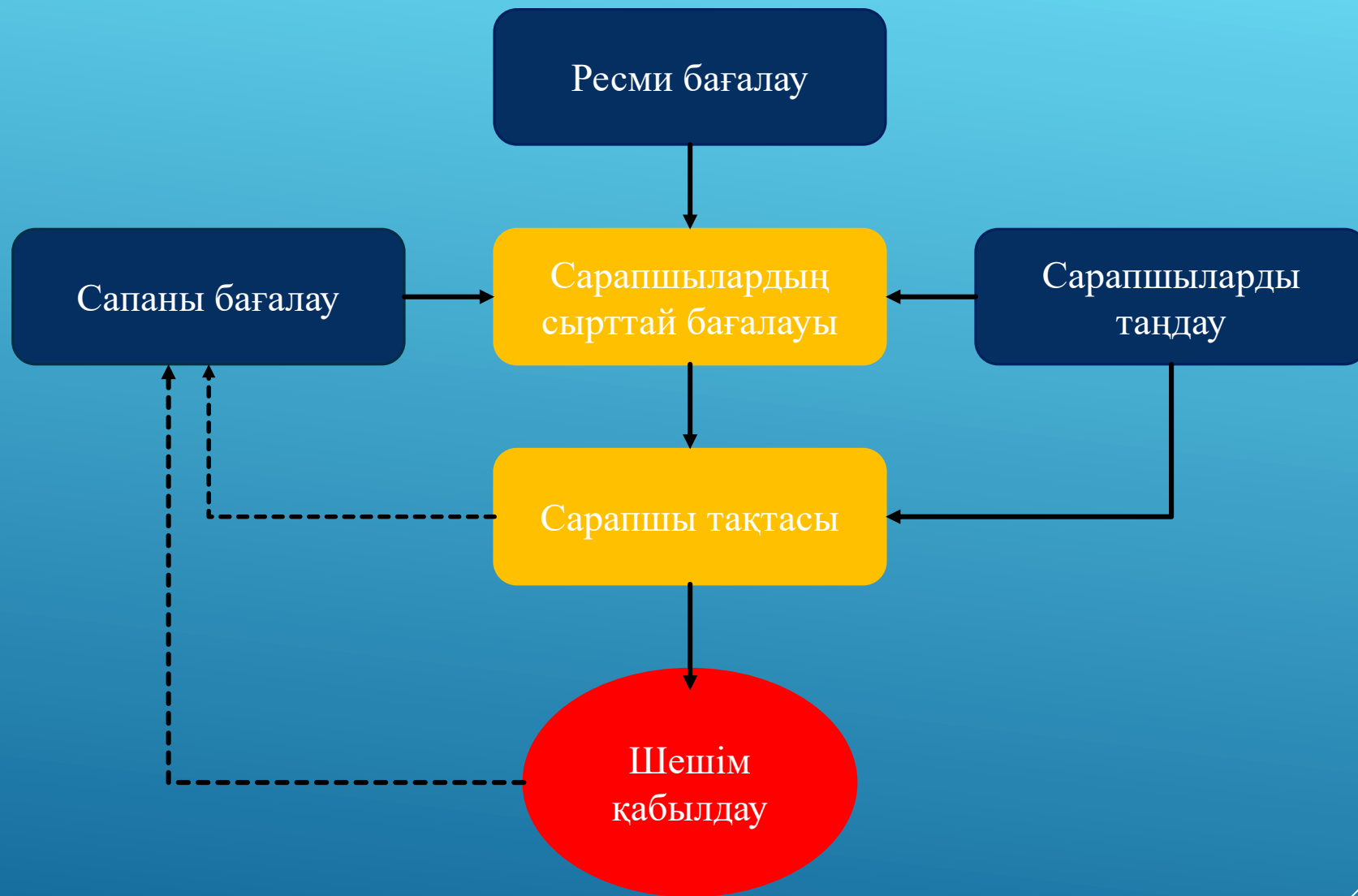
Екінші нұсқада сарапшылар саны 5-тен 12-ге дейін, ал қарау нәтижесі оның регламентіне сәйкес қабылданатын сараптамалық панельге қатысушылардың шоғырландырылған пікірі болып табылады.

Өтінімдерді сараптамалық қараудың бұл түрлері рет — ретімен де (алдымен сырттай қарау, содан кейін одан әрі қарауға жіберілгендерді сараптама панеліне шығару), сондай — ақ жеке-жеке де пайдаланылуы мүмкін. Жүйелі нұсқада, әдетте, сарапшылар панеліне сарапшылардың сырттай бағалауында елеулі айырмашылықтар тудырған жобаларды немесе елеулі инвестицияларды талап ететін және (немесе) басқа түрдегі елеулі тәуекелдермен байланысты ірі жобаларды қарау ұсынылады. Сараптама жүргізу процесінде нұсқалардың біреуін ғана пайдаланған кезде, әдетте, сырттай сараптама жүргізу жолымен жүреді. Сарапшылық панельдің нұсқасы сарапшылық кеңес — жоғары деңгейлі сарапшылардан тұратын және сарапшылық қорытындыны алқалы түрде қабылдайтын күндізгі орган болып табылады

Ғылыми-техникалық және технологиялық сараптамалармен қатар бір мезгілде сараптамалардың басқа да түрлері жүргізілуі мүмкін: техникалық-экономикалық (оның шеңберінде жобаның қаржылық құрамдасын бағалау жүзеге асырылады, ресурстық мүмкіндікті бағалау жүргізіледі). сондай-ақ жоба іс-шараларын қаржылық-экономикалық қамтамасыз ету деңгейінің негізділігі), құқықтық (тараптардың болжанатын мәмілелер жасауға өкілеттіктерін бағалау, жобаның заңдық тәуекелдерін бағалау және оны іске асыруға Тапсырыс берушінің қатысуы) және сараптамалардың басқа да түрлері жатады. Сырттай сараптама нәтижелері үшін әдеттесарапшылардың жұмыс сапасына және алынған қорытындыға бақылау жүргізіледі. Ғылыми-техникалық және технологиялық сараптаманы жүзеге асырудың әртүрлі процестерін іске асырудың негізгі тәжірибелері мен ерекшеліктері төменде толығырақ қаралатын болады. Қалыптасқан практикада сараптамадан өткен жобаларға қатысты қорытынды шешімді ғылыми-техникалық және технологиялық сараптама жүргізу органдарынан бөлінген орган қабылдайды. Бұл орган нешешім қабылдау үшін мамандандырылған кеңесші орган (әдетте, инвестициялық қорлар жағдайында) мыналарды ескередісараптамалардың өзге түрлерінің нәтижелері (техникалық-экономикалық, заңдық және т. б.) және басқа факторлар, мысалы, бизнес-сипат немесе белгілі бірмандатты орындауға байланысты басымдықтар не ұйымның тікелей жоғары басқарушы органы болып табылады. Мамандандырылған кеңесші орган ретінде ол кейде шешім қабылдау органының және сараптамалық панельдің функцияларын біріктіреді.

САРАПШЫЛАРДЫҢ ЖҰМЫСЫ

Бүгінгі күні нарықта сараптаманы орындаудың бірыңғай схемасы қалыптасты. Әдетте, осы схема аясында сарапшыға жобалық құжаттар жиынтығы беріледі, соның негізінде ол жоба туралы қорытынды жасайды. Сонымен қатар, ғылыми-техникалық сараптамаға қолайлы және дәстүрлі түрде қабылданған мұндай схема негізгі болып табылады және инновациялық жобаларды қаржыландыру бойынша ең жаппай конкурстар аясында өткізілетін технологиялық сараптамаға қолданылады. Айта кету керек, бұл жерде біз құрылыспен немесе сертификаттаумен байланысты, аспаптық өлшеулер мен зертханалық сынақтарды нормативтік деңгейде өткізуді көздейтін техникалық сараптаманың жекелеген түрлерін қарастырмаймыз, оның барысында өз құзыреті мен тәжірибесіне сүйенетін сарапшылардың ғана емес, нақты анықталған өлшемдер негізінде қорытынды шығаратын мамандандырылған ұйымдардың қызметі жүзеге асырылады.

Жобаны бағалаудың негізгі әдістері:

Ұсынылған құжаттар
негізінде бір-бірінен
тәуелсіз
сарапшылардың
балдық бағасы;

Ұсынылған құжаттар
негізінде жалғыз
сарапшының немесе
бір-бірінен тәуелсіз
сарапшылардың
сапалы бағалауы;

Сарапшы мен өтініш
берушінің өзара іс-
қимылын білдіретін
жобаны терең
бағалау;

Сарапшылар тобы —
сарапшылар панелі
алдында жобаны
көзбе-көз қорғау;

Бағалау сарапшылар
тобының күндізгі
кездесуде
өтініш берушінің
қатысуынсыз.

Сарапшы мен өтініш берушінің өзара әрекеттесуімен жобаны терең бағалау

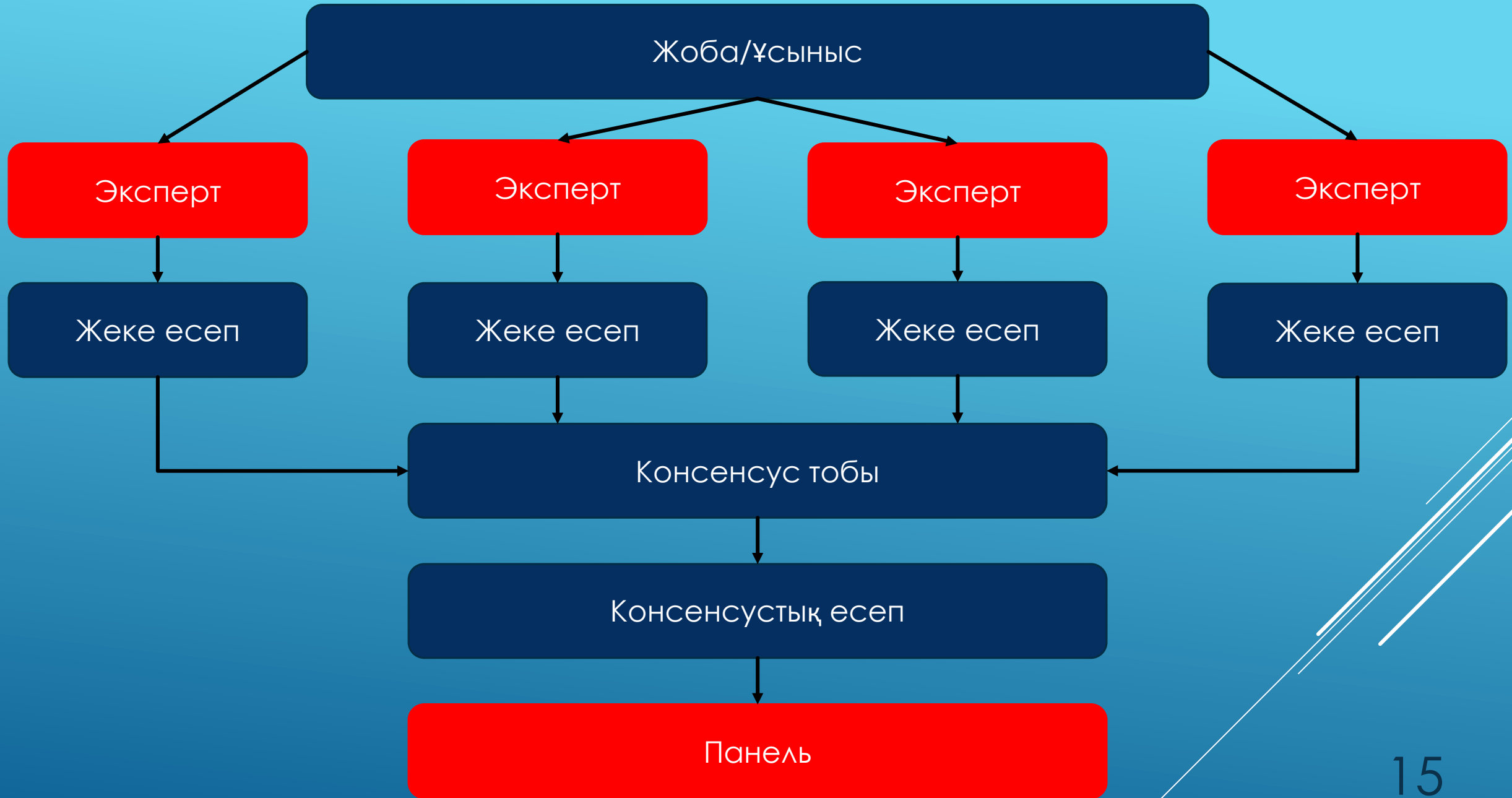
Бұл әдіс ғылыми-техникалық сараптамада сирек қолданылады (әдетте оны сенімді сарапшының қатысуымен шағын инвестициялық қорлар пайдаланады), көбінесе өндіріске байланысты технологиялық сараптамада қолданылады

Әдістің негізгі ерекшелігі-сарапшының өтініш берушіге жеке басы туралы ақпаратты ашу. Жоғарыда сипатталған әдістерге қарағанда сарапшыға қысымның белгілі бір түрінің пайда болу қаупі жоғары болғанына қарамастан, бұл тәсілдің артықшылығы бар. Ең бастысы-сарапшы жобамен егжей-тегжейлі танысуға мүмкіндік алады және нәтижесінде тұтастай алғанда жобаға теңдестірілген және объективті баға бере алады, сонымен қатар оны дамыту мен жетілдірудің жаңа әдістерін қолдана алады

"Горизонт 2020" - бұл Еуропалық Одақ тарихындағы жеті жылға есептелген (2014 жылдан 2020 жылға дейін) бюджеті шамамен 80 миллиард еуро болатын зерттеулер мен инновациялар жөніндегі ең ірі бағдарлама, қор тартатын жеке инвестицияларға қосымша. "Көкжиек 2020" бағдарламасы инновациялық технологиялардың, жаңалықтардың және ғылыми зертханалардан идеяларды нарыққа жылжыту арқылы перспективалық әзірлемелердің санын арттыруға ықпал етуге арналған.

Үш негізгі салаға – озық ғылымға, индустриялық көшбасшылыққа және әлеуметтік сын – қатерлерге негізделген бағдарлама ғылыми зерттеулерден бастап, нарыққа шығуға дайын демонстрациялық жобалар мен инновацияларға дейінгі қызметтің кең спектріне қолдау көрсетеді. "Көкжиек 2020" ЕО деңгейінде жүзеге асырылатын зерттеулер мен инновацияларды қаржыландыруды біріктіреді, оңайлатылған ережелердің бірыңғай жиынтығын ұсынады және бюрократиялық рәсімдерді түбегейлі азайтады. Бағдарламаны әзірлеу кезінде оның негізгі мақсаты, әсіресе еуропалық және еуропалық емес елдердің университеттері, ғылыми-зерттеу ұйымдары, шағын және орта кәсіпорындары үшін қатысуды жеңілдету үшін оны үйлесімді және қарапайым ету болды.

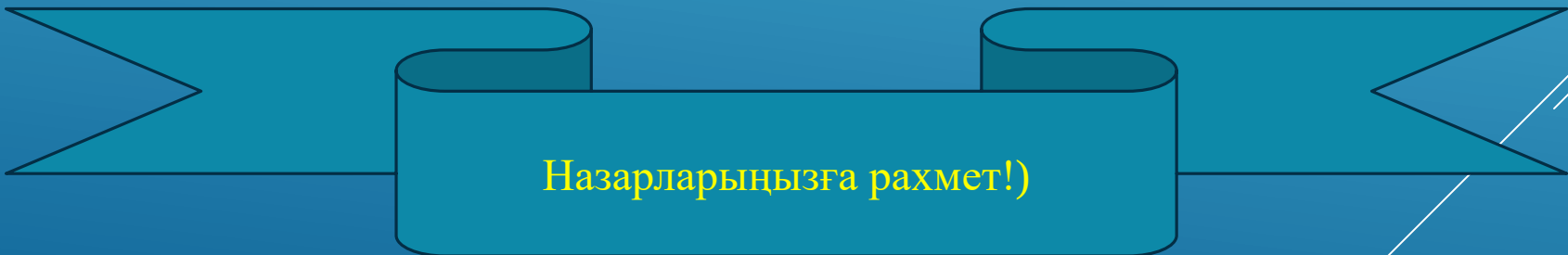

Horizon 2020 бағдарламасы аясында нақты жобаны/ұсынысты сараптау

Қорытынды:

Жоғарыда айтылғандардан біз инновациялық жобаларды жасар алдын ол сараптамадан өтетіндігіне өзіміз көз жеткізуіміз керек, идея соған тұрарлық па, жоқ па тексеруіміз керек. Инновациялық жобаларды қаржыландыру алдын оны сараптау жұмыстарынан өткізу арқылы проблемалы, пайда келтірмейтін жобалар санын азайтуға мүмкіндік береді. Қазіргі таңда инновациялық жобаларды қаржыландыруда көптеген жұмыстар өткізіліп жатыр, оған Horizon 2020 қаржыландыру жобасы, 2020 Жастар жылы болып көптеген кәсіптерді қаржыландыру өтіп жатыр. Сараптама ол ең маңызды бөлік болып табылады.

Назарларыңызға рахмет!)

Қолданылған әдебиеттер:

Guidelines for Project and Programme Evaluations,

<https://www.oecd.org/development/evaluation/dcdndep/47069197.pdf>

Закон Республики Казахстан «О науке»,

http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30938581#pos=14;-251

Конкурс на грантовое и программно-целевое финансирование 2015–2017: Результаты

государственной научно-технической экспертизы и конкурсного отбора. Национальный центр

государственной научно-технической экспертизы Казахстана, http://www.ncste.kz/sites/default/files/gf4_final.pdf

gf4_final.pdf

государственной научно-технической экспертизы Казахстана, http://www.ncste.kz/sites/default/files/gf4_final.pdf

государственной научно-технической экспертизы и конкурсного отбора. Национальный центр

конкурсов на грантовое и программно-целевое финансирование 2015–2017: Результаты

http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30938581#pos=14;-251

Закон Республики Казахстан «О науке»

<https://www.oecd.org/development/evaluation/dcdndep/47069197.pdf>

gf4_final.pdf